

O.M.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİNE DEVAM EDEN YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERİN FAKÜLTE HAKKINDAKİ DÜŞÜNCE, SORUN VE BEKLENTİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KÖYLÜ*

ÖZET

Makalenin amacı Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde okumakta olan yabancı uyruklu öğrencilerin, fakülte hakkındaki düşünce, sorun ve beklentilerini tespit ederek, uygun çözümler ortaya koymaktır. Bu amaçla 1999-2000 akademik yılında fakülteye kayıtlı olan 68 öğrenciye anket uygulanmıştır. Ancak ankete sadece 39 kişi cevap vermiştir.

Uygulanan anket sonucu öğrencilerden büyük bir kısmının Türkiye'ye ilk geldiklerinde dil, bürokrasi, uyum ve ekonomik problemlerle karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Türkiye hakkında da iyi bir imaja sahip olmamışlardır. Arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden memnun olduklarını belirtirken, fakülte ve hocalar hakkında bir takım problemlerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Her şeyden önce gelecekleri açısından fakültede aldıkları dersleri çoğunlukla faydasız ve yetersiz bulmaktadırlar. Metot olarak da genellikle eğitimin pasif olduğundan şikayet etmektedirler. Hocalardan da biraz kendilerine daha toleranslı davranılmasını istemektedirler. Makale daha kaliteli bir din eğitimi için bir takım öneriler sunmuştur. Bunları da kaliteli hoca, derslerde okutulan materyalin zenginleştirilmesi, toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek konu ve derslerin okutulması, araştırma ve incelemeye dayalı daha aktif bir eğitim metodu ve yabancı öğrencilere ilişkin bir danışmanlık bürosunun kurulması oluşturmaktadır.

A- Problem ve Amaç

Gelişmiş ya da gelişmekte olan günümüz ülkelerinin pek çok ahlakî, sosyal, kültürel ve siyasî problemlerle karşı karşıya olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Elbette bu sorunların çeşitli nedenleri olabilir. Ancak bu problemlerin özünü dinî değerlerin yaşanıp yaşanmaması sorunu oluşturur. Eğer toplumlarda varolan bu tür sorunların çözülmesi isteniyorsa, dinî inanç ve değerlere önem vermek gerekir. Bu konuyla ilgili olarak Batılı bir düşünür R. S. Johnson "Din sihirlî bir değnek gibi dünyanın tüm önemli sorunlarını anında çözecek kısa süreli çözümler sunmaz. Ancak sorgulanamaz bir şekilde dünya problemlerinin tek ve son çözümünü sunacak olan da dindir, fakat o

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fak. Din Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

uzun-sürelî bir çözümdür” diyerek, dinin, bireysel ve toplumsal rolünü açık bir şekilde dile getirmektedir.¹

Meseleye eğitim açısından baktığımızda, toplumun temel esasını teşkil eden sosyal adalet ve barış konusuna hiç bir akademik disiplinin din eğitimi kadar katkısı olamayacağını söyleyebiliriz. Zira toplumun barış ve adaletini ilgilendiren tüm alanlar, örneğin, yaşam tarzı, değerler, toplumsal seçim ve kararlar, gruplar arası ilişkiler, güç ve zenginliğe karşı tutumlar, şiddet ve sefaletle karşı tepkiler, tüm bunlar din ve inanca bağlı olan hususlardır.² Bu bireysel ve toplumsal değerlerin en mükemmelini ve zirvesini ise, İslam Dini oluşturmaktadır.³

Bu gün İslam ülkelerine baktığımızda iki çeşit eğitimin varlığını görmekteyiz. Bunlardan birincisini kendisini klasik İslam bilgileriyle sınırlandırılan *geleneksel eğitim*, diğerini ise, şekil ve içerik yönüyle Batıdan İslam ülkelerine ithal edilmiş olan *modern* ya da *laik* eğitim oluşturmaktadır. İlk eğitim sistemi geleneksel İslami ve kültürel değerleri korumaya çalıştığından dolayı önemlidir. Ancak yeni bilgi türleriyle çağdaş eğitim ve öğretim metotlarına yer vermediğinden ve günümüz Müslüman toplumlarının ihtiyaçlarını karşılayamadıklarından dolayı da yetersizdir. Bunun en güzel örneğini bu gün El-Ezher Üniversitesi göstermektedir. Javaid Saeed’in belirttiğine göre, dünyanın en eski, İslam dünyasının da en önde gelen bir üniversitesi olarak kabul edilen bu üniversitede hürriyet, eşitlik ve demokrasi gibi fikirlere ya hiç yer verilmemekte ya da son derece yüzeysel işlenmekte, sonuç olarak da hala kölelik müessesesi eleştirisiz olarak kabul edilmektedir. Daha da kötüsü kölelere nasıl muamele edilmesi gerektiğini belirten hadisler üzerine çalışılmaktadır. Ayrıca insan hakları kavramından hiç bahsedilmezken, hizmetçi bir sınıfın neden toplumda var olması gerektiği konusuna önemli derecede yer verilmektedir.⁴ Elbette böyle bir anlayışa dayanan eğitimin, Müslüman toplumları kalkındırması ve yeni dünya şartlarına ayak uydurmasına imkan tanınması pek düşünülemez.

İkinci tür, yani modern ya da laik eğitim şekline gelince, geleneksel eğitime kıyasla yeni bilgi ve metotlara daha açık olmasına rağmen, dine gereken yeri vermediğinden, bu da Müslüman ülke insanların ihtiyaçlarını kar-

¹ R. C. Johnson, “The Influence of Religious Teaching as a Factor in Maintaining Peace,” *Paths to Peace: A Study of Wars Its Causes and Prevention*, ed. Victor H. Wallace (New York: Books for Libraries Press, 1970), s. 349.

² Monika K. Hellvig, “Religious Studies,” *Justice and Peace Education: Models for College and University Faculty*, ed. David M. Johnson (Maryknoll, N.Y.: Orbis Books, 1986), s. 15.

³ Bkz. Bayraktar Bayraktılı, “Kur’an’da İnsan Hakları,” *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* sayı 5, 1998, ss. 9-18; Riffat Hassan, “On Human Rights and the Qur’anic Perspective,” *Muslims in Dialogue: The Evolution of a Dialogue*, ed. Leonard Swidler (Lewiston, Edwin Mellen Press, 1992), ss. 445-463. Roger Garaudy, “Human Rights and Islam: Foundation, Tradition, Violation,” *The Ethics of World Religions and Human Rights*, ed. Hans Küng and Jürgen Moltman (London, SCM Press, 1990), ss. 46-59.

⁴ Javaid Saeed, *Islam and Modernization: A Comparative Analysis of Pakistan, Egypt and Turkey* (Westport, Conn.: Praeger, 1994), s. 139.

şilayamamakla yargılanmaktadır. Bu ikilem aşağı yukarı tüm İslam ülkelerinde yaşanmaktadır.⁵

İşte böyle bir ortamda ülkemizdeki İlahiyat Fakültelerinin İslam aleminde önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Zaten bu durumu Fazlur Rahman da diğer İslam ülkelerindeki yüksek seviyede din eğitimi ve öğretimi veren kurumlarla kıyaslayarak Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinin ayrıcalıklı bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.⁶

Elbette İlahiyat fakültelerinin kendilerinden beklenen misyonlarını yerine getirilebilmeleri için bir takım şartlar vardır. Bunların başında da hoca gelmektedir. Rahman'ın ifadesiyle, "İslamî çalışmalarındaki temel problem hocadır." Ona göre bu İslam eğitim kurumlarındaki hocalar modern bilgiye, eleştirel ve analitik bir zihniyete sahip olmadıklarından, sadece klasik ilahiyat bilgilerini öğretmekte ve sonuç olarak da topluma hasta eğitilmiş, hasta bilgili din adamları yetiştirmektedirler.⁷ Neticede böyle bir eğitim de, Müslümanlarda ne dini, ne ekonomik, ne de sosyal bir şuuruluk geliştirmektedir.

Meseleye kendi açımızdan bakarsak laik olan ülkemizde toplumun din eğitimi ihtiyacını en yüksek seviyede karşılayan İlahiyat Fakültelerinin rolü daha iyi anlaşılmaktadır. Zira biz de toplum olarak dinin hiç, ya da doğru olarak öğretilmediği geçmiş dönemlerde ne tür problemlerle karşılaştığımızı tecrübe ettik.⁸ İşte böyle bir ortamda dinin yeterli, sağlıklı, emin ellerde ve doğru bir şekilde öğretilmesi sorunu gündeme gelmektedir.

Ancak kaliteli bir eğitim verebilmek için sürekli olarak kendimizi yenilemeye, değişen dünya şartlarından haberdar olmaya ve öğrencilerimizin ilgi ve isteklerini dikkate almaya ihtiyacımız vardır. Bu da mevcut sorunların çözümü için yeterli çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Zira gerek bu alanda yapılan araştırmalarda, gerekse sınıflarda zaman zaman öğrencilerle olan sohbetlerimizde birçok öğrencinin bu fakülteye büyük ideal ve hedeflerle geldiklerini, ancak burada hayal kırıklığına uğradıklarını belirttiklerine şahit olmaktadır.

İlahiyat Fakülteleri arasında O.M.Ü. İlahiyat Fakültesini daha önemli hale getiren bir faktör vardır, o da bünyesinde çeşitli Türk Cumhuriyetlerinden ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen öğrencileri barındırmasıdır. Fakülte özellikle bu öğrenciler için son derece önemli bir görevi ifa etmektedir. Zira bu öğrenciler kendi ülkelerinde yeterli bir din eğitimi alamadıklarından ve mezun olup gittiklerinde de hem ülkemizi tanıtacaklarından, hem de kendi

⁵ Syed S. Husain and Syed Ali Ashraf, *Crisis in Muslim Education* (Sevenoaks, England: Hodder and Stoughton; Jeddah, Saudi Arabia: King Abdulaziz University, 1979), ss. 16-17; Saeed, *Islam and Modernization*, ss. 104-105; 141-42; 199.

⁶ Bkz. Fazlur Rahman, *Islam and Modernity: Transformation of an Intellectual Tradition* (Chicago: University of Chicago Press, 1982), ss. 92-98.

⁷ Rahman, *Islam and Modernity*, ss. 111-118.

⁸ Bkz. Beyza Bilgin, "Münih'te 'Türkiye'de İslam' Semineri," *Din Öğretimi Dergisi*, sayı 14 (Ocak-Şubat-Mart, 1988), ss. 16-21.

halklarının dinî ihtiyaçlarını karşılayacaklarından, burada en iyi şekilde yetişmeleri bir zarurettir.

İşte çalışmamızın temel amacı yabancı ülkelerden gelerek İlahiyat Fakültesinde eğitimini devam ettiren öğrencilerin fakülte hakkındaki görüşlerini, düşüncelerini, sorun ve beklentilerini ortaya koyarak, bu sorun ve beklentileri doğrultusunda kapsamlı çözümler üretmeye çalışmaktır.

B- Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesine devam eden yabancı uyruklu öğrencilere uygulanan anketin sonuçlarını ihtiva etmektedir. Dolayısıyla bu araştırmadan ortaya çıkacak sonuçlar sadece bu fakülte öğrencileri ve ankette sorulan sorularla sınırlıdır.

C- Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini daha önce de belirttiğim gibi O.M.Ü. İlahiyat Fakültesine devam eden yabancı uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Toplam yabancı uyruklu öğrenci sayısı 76'dır. Ancak bunlardan 8'inin ders kaydı bulunmamaktadır. Araştırma sadece yabancı uyruklu öğrencileri kapsadığından ve sayıları da az olduğundan örnekleme hepsi dahil edilmiştir. Kaydını yaptıran 68 öğrenciden, 39'u kendilerine verilen anketi doldururken, geri kalan öğrenciler kendi ülkelerinden çekindiklerinden anketi cevaplamak istememişlerdir. Böylece toplam yabancı öğrenci sayısından % 57'sinin araştırmamıza katıldığını ve bu öğrencilerin de yeterli derecede evreni temsil ettiklerini söyleyebiliriz.

D- Araştırmada Yöntem

Araştırmada ankete dayalı olarak bilgi toplama yöntemi tercih edilmiştir. Ancak anket soruları oluşturulmadan önce, son sınıfa devam eden yabancı uyruklu öğrencilerle bir araya gelinerek konuşulmuş, fakülte hakkındaki duygu ve düşünceleri dinlendikten sonra sorular oluşturulmuştur. Ankete son şekil verilmeden önce son sınıf öğrencilerinden 8 öğrenciye anket soruları uygulanarak bir takım değişiklikler yapılmıştır. Anketler 1999-2000 öğretim yılı kış döneminde uygulanmış, toplanan anketler bilgisayarda SPSS Programında değerlendirilerek yüzdeleri bulunmuş ve tablolar halinde sunulmuştur.⁹ Açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise araştırmacı tarafından okunarak, mümkün olduğunca orijinalliği bozulmadan bilgisayara aktarılmıştır.

E- Bu Alanda Yapılan Diğer Çalışmalar

Her ne kadar yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin araştırmalar mevcut değilse de, Türkiye'nin çeşitli İlahiyat fakültelerinde bir takım araştırmalar yapılmıştır. Konumuza ışık tutacağını ümit ederek kısaca bunlara değinmek istiyoruz. Yapılan bu araştırmaları yılları itibariyle aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

⁹ SPSS Programında bir takım karşılaştırmalar ve analizler yapmak istedik. Ancak sayı az olduğu için bunu yapamadık. Böylece sadece yüzdelerini vermekle yetindik.

Köylü (1992) O.M.Ü. İlahiyat fakültesinde okuyan 327 öğrenci üzerine yaptığı araştırmasında, öğrencilerden % 70'inin İlahiyat Fakültesini umdukları gibi bulmadıklarını; bunun en önemli nedeninin de müfredat programındaki derslerin mesleğe ve hayata hazırlayıcı nitelikte olmayıp, çoğunun faydasız ve gereksiz olduğunu; İlahiyat Fakültesini bitirdiklerinde şartları uygun olduğu takdirde % 56.69'unun tekrar başka bir fakültede okumak istediklerini; açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda da yeterli seviyede hoca-öğrenci ilişkilerinden pek memnun olmadıklarını, çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlerin bulunmadığını, derslerin çoğunlukla monoton ve zevksiz geçtiğini ve bu yüzden de liseden bir farkı olmadığını, belirttiklerini ortaya koymuştur.¹⁰

Ay (1998) U.Ü. İlahiyat Fakültesinde 246 öğrenci üzerine yaptığı araştırmasında, öğrencilerin öğretim elemanlarından bekledikleriyle buldukları arasında bir mukayese yaptıklarında, genellikle olumsuz bir bakış açısına sahip olduklarını, hoca-talebe diyalogu noktasında arzu edilen yeterlikte bir diyalogun olmadığını, yine öğrencilerin hocalarının kişilik ve karakterini çok önemsedikleri ve fakülteden beklentileri ve hocalarla diyalogları hususunda onların kişilik ve karakterlerinin önemli derecede rol oynadığını belirttiklerini ortaya koymuştur.¹¹

Mehmedoğlu (1998) M.Ü. İlahiyat Fakültesinde 319 öğrenci üzerine yaptığı araştırmasında, ankete katılan öğrencilerden büyük çoğunluğunun (% 82.4) İlahiyat Fakültesindeki eğitim ve öğretim faaliyetlerini yeterli bulmadıklarını, öğrencilerden önemli bir kısmının (% 64.26) fakülteyi düşündükleri gibi bulamadıklarını, % 67'sinin derslere aktif olarak katılmadıklarını, sonuç olarak da öğrencilerden % 63'ünün kendilerinin ilahiyatçı vasfına sahip olduklarını belirttiklerini ortaya koymuştur.¹²

Köylü (1998) O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinden geçirdikleri beş yılın olumlu ve olumsuz açıdan değerlendirmesine ilişkin yaptığı araştırmasında, öğrencilerin çoğunluğunun fakülte yılları boyunca birçok gereksiz dersler okuduklarını, hocaların öğrencilere, öğrencilerin de hocalara güvenmediklerini, derslerinin pek çoğunun araştırma yerine ezbere dayalı olduğunu, derslerin çok pasif geçtiğini, uygulanan yanlış metotların öğrencileri zamanla pasifliğe ittiğini, derslerin zevksiz bir hale geldiğini, hocaların kendi yazdıkları kitaplara her hangi bir bilgi eklemeksizin sadece kendi eserleriyle yetindiklerini, hocaların kendilerini hiç yenilemediklerini hep basma kalıp ifadelerle dersleri geçirdiklerini, seçmeli derslerde hocaların gerekli ciddiyeti göstermediklerini, bazı derslerde sınıfların karma olması dikkate

¹⁰ Mustafa Köylü, "O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Bu Fakülteyi Seçme Nedenleri ve Fakülte Hakkındaki Düşünceleri," Yayınlanmamış bir çalışma, Samsun 1992.

¹¹ Mehmet Emin Ay, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretim Elemanlarından Beklentileri (Bursa U.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)," *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (İstanbul, Ensar Neşriyat, 2000), ss. 73-120.

¹² Yurdagül Mehmedoğlu, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim ve Öğretim Beklentileri (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği)" *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (İstanbul,

alınmaksızın açık seçik konuşulmasını bu durumun da kızları rencide ettiğini, hocaların öğrencileri tanıma hususunda ilgisiz davrandıklarını, dersleri geçmek için çok çalışmaya gerek kalmadığını, sadece sınav akşamı çalışınca bunun yeterli olduğunu, sınavların adil değerlendirilmediğini, bunca yıl okumalarına rağmen aldıkları derslerin ve eğitimin kendilerini meslekî hayata hazırlamadığını; bütün bunlara rağmen bazı olumlu yönlerinin de olduğunu belirttiklerini ortaya koymuştur.¹³

F- Araştırma Bulguları

1. Ankete Katılan Öğrencilerin Geldiği Ülkeler

Ankete katılan öğrencilerin geldikleri ülkeleri şunlardır: Bosna-Hersek, Doğu Türkistan, Makedonya, Karadağ, Yunanistan, Yugoslavya, Başkurdistan, Azerbaycan, Ukrayna/Kırım, Rusya, Kırgızistan, Bulgaristan, Tataristan, Türkmenistan, Rusya/Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti, Romanya.

Görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin büyük kısmını Türk Cumhuriyetleri oluşturmakla birlikte, Doğu Avrupa ülkelerinden de bazı öğrenciler bulunmaktadır. Elbette bu hem Ülkemiz, hem de İlahiyat Fakültelerimiz adına oldukça önemli bir gelişmedir. Zira burada hem ülkemizi tanıma fırsatı elde etmekte, hem de dini en asli kaynaklarından doğru olarak öğrenme imkanı elde etmektedirler.

2. Türkiye’de Bulunma Süreleri

Tablo 1. Öğrencilerin Türkiye’de Buldukları Süreye İlişkin Dağılımları

Kalma Süresi	Sayı	Yüzde
2 ve daha az	10	25.6
3-4 yıl	9	23.1
5-6 yıl	9	23.1
7 ve daha fazla	11	28.2
Toplam	39	100.0

Kendi ülkeleri dışında öğrenim yapan öğrencilerin karşılaştıkları en ciddi problemlerin başında “dil öğrenimi” gelmektedir. Yeterli derecede dil bilme sadece akademik başarıda değil, aynı zamanda içinde yaşadığı topluma ayak uydurmada da önemli bir etkidir. İşte bu münasebetle öğrencilere ne kadar süreden beri Türkiye’de bulduklarını sorduk. Bu soruya öğrencilerden % 25’i iki ya da iki yıldan daha az süredir Türkiye’de bulduklarını belirtirken, diğer kalan % 75’lik bölümünün üç yıl ya da daha fazla süredir Türkiye’de buldukları anlaşılmaktadır. Bu da öğrencilerin büyük kısmının her hangi bir iletişim probleminin olmadığını göstermektedir. Özellikle bunu sınıflardaki konuşma dilinde daha açık bir şekilde görmekteyiz.

¹³ Mustafa Köylü, “İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerine Göre Geçen Beş Yıl,” Yayınlanmamış bir çalışma. Samsun, 1998.

3. Türkiye'de Öğretime Başladıkları Eğitim Kademeleri

Tablo 2. Öğrencilerin Türkiye'de Eğitimine Başladığı Okullara Göre Dağılımları

Başlanılan Okul	Sayı	Yüzde
İlköğretim	-	-
Lise	12	30.8
Üniversite	27	69.2
Toplam	39	100.0

Yine öğrencilerin başarılarını doğrudan etkileyeceğine inandığımız bir başka etmen de onların Türkiye'de hangi eğitim kademesinden öğretimlerine başladığıydı. Tabloda da görüldüğü gibi, ankete katılan öğrencilerden % 30.8'i liseden başlarken, geri kalan yaklaşık % 70'inin de üniversiteden başladığı görülmektedir.

4. Öğrencilerin Devam Ettikleri Sınıflar

Tablo 3. Öğrencilerin Okudukları Sınıflara Göre Dağılımları

Okudukları Sınıf	Sayı	Yüzde
Birinci Sınıf	7	17.9
İkinci Sınıf	13	33.3
Üçüncü Sınıf	7	17.9
Dördüncü Sınıf	12	30.8
Toplam	39	100.0

Ankete katılan öğrencilerin okudukları sınıflara ilişkin dağılımlarına baktığımızda en fazla yığılmanın ikinci sınıf ile (%33.3), son sınıfta (% 30.8) olduğu görülmektedir. Son sınıftaki öğrenci sayısının fazla olması bize onların bu fakülteyi başarıyla bitirebilecekleri ümidini vermektedir.

5. Öğrencilerin Cinsiyetleri

Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	35	89.7
Bayan	4	10.3
Toplam	39	100.0

Ankete katılan öğrencilere cinsiyet açısından baktığımızda önemli bir farkın olduğu hemen dikkati çekmektedir. Erkekler oran olarak % 89.7'yi oluştururken, kızların oranı sadece % 10.3'ü teşkil etmektedir. Elbette bunda diğer faktörlerin yanında, kızların eğitim aldıkları yerin yabancı bir ülke olması önemli bir faktör olabilir. Zira yabancı bir ülkede eğitim yapmak birçok

zorlukları da beraberinde getireceğinden, kız sayısının az olması normal karşılanabilir.

6. Türkiye'ye Gelmeden Önceki Dini Bilgi Durumları

Tablo 5. Öğrencilerin Türkiye'ye Gelmeden Önceki Dini Bilgi Durumlarına İlişkin Dağılımları

Dini Bilgi Durumları	Sayı	Yüzde
Hiç bir bilgim yoktu	3	7.7
Biraz bilgim vardı	22	56.4
Yeterli bilgim vardı	14	35.9
Toplam	39	100.0

Merak ettiğimiz hususlardan birisi de Fakülteye gelen öğrencilerin dinî bilgi durumuydu. Zira bilindiği gibi bu günkü Türk Cumhuriyetlerinin yer aldığı Sovyetler Birliği döneminde din eğitimi belki yok denecek kadar azdı. Ancak tabloya baktığımızda öğrencilerden sadece % 7.7'si Fakülteye gelmeden önce hiç dinî bilgilerinin olmadığını belirtirken, % 56.4'ü biraz dinî bilgileri olduğunu, % 35.9'u da yeterli dinî bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Elbette sahip oldukları dinî bilgiler akademik dinî bilgi olmayabilir. Ancak bütün kısıtlamalara rağmen hala dini bilgilere sahip olmaları da dinin ve din eğitiminin hangi şartlarda olursa olsun devam ettirileceğini göstermesi açısından önemlidir. Bu ankete ilave olarak yaptığımız mülakatlardan da bazı öğrencilerin kendi ülkelerinde daha çok bizim eski medrese tipini andıran dinî eğitim müesseselerine sahip olduklarını anladık.

7. Öğrencilerin İlahiyat Fakültesini Seçme Nedenleri

Tablo 6. Öğrencilerin İlahiyat Fakültelerine Gelmedeki Amaçlarına İlişkin Dağılımları

İlahiyat Fakültesine Gelme Nedenleri	Sayı	Yüzde
Dinî bilgileri artırmak	34	87.2
Bir fakülte mezunu olmak	3	7.7
Türkiye hakkında bilgi sahibi olmak, Türkçe öğrenmek	-	-
Başka	2	5.1
Toplam	39	100.0

Yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili olarak merak ettiğimiz temel hususlardan birisi de onların İlahiyat Fakültesini seçme nedenleriydi. Bu amaçla onlara bu fakülteyi tercih nedenlerini sorduk. Tabloda da görüldüğü gibi, ankete katılan öğrencilerden büyük çoğunluğu (% 87.2) dinî bilgilerini artırmak amacıyla yani din eğitimi ve öğretimi için geldiklerini belirtirlerken, geri kalan % 7.7'lik bir kısmı da sadece bir fakülte mezunu olmak için geldiklerini ifade etmişlerdir. Elbette bu durum oldukça önemlidir. Ancak bundan da önemli olan husus, fakültenin bu öğrencilerin isteklerini karşılayıp karşılayamadığı meselesidir.

8. Türkiye’de Karşılaştıkları Ciddi Problemler

Türkiye’ye geldiklerinden şu ana kadar karşılaştıkları ciddi problemleri öğrenmek amacıyla sordüğümüz açık uçlu soruya aşağıdaki şekilde cevap vermişlerdir.

Öğrencilerden pek çoğu başlangıçta karşılaştıkları en büyük problem olarak dil olduğunu bunu sırasıyla, maddi problemler, bürokrasi ve aile özleminin izlediğini ifade etmişlerdir. Bunun dışındaki problemleri ise aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

“Türkiye’ye geldiğimde vize almak çok zor oldu. 200 dolar verdim. Türkiye’ye geldiğimizde bize sahip çıkan olmadı. Kalacak yer bulma konusunda çok zorluk çektik.”

“Parasızlık, normal bir hayat yaşama ve halkın zihniyetini anlama ve ona uyuma imkansızlığı.”

“Bizim bursumuz sadece 40 milyon. Bu parayla nasıl geçinebiliriz?”

“Hastanelerin içindeki sıra bekleyişlerim ve gün ayırtmaktır. Ayrılan güne kalmadan kendi kendime hastalığımı gidiyor, iyileşiyorum... Devlet resmî işleri çok yavaş gidiyor. Bir imza bile çok zaman alıyor. Burada zamana hiç önem verilmiyor.”

“Türkiye’ye geldikten sonra buranın eğitim programına uyum gösterdim. Ancak elimde kalan sadece sınıfta pasif öğrenciliktir. Yani sınıfta öğretmenin öğrenciden fazla konuştuğunu, daha doğrusu hep öğretmenin konuştuğunu görünce ister istemez tembelleştim ve sadece sınav dönemleri ders çalışır, kitap açar oldum. Bu da benim en önemli problemim oldu ve hala devam ediyor.”

Yukarıda ifade edilen görüşleri özetlersek, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de, özellikle ilk yıllarda karşılaştıkları en ciddi problemin dil konusunda olduğu görülmektedir. Ancak bu problemi büyük ölçüde hallettiklerini söyleyebiliriz. Bunu hem sınıflardaki derse katılımlarından hem de yazılı kağıtlarından görmekteyiz. Dil probleminin çözümünde Türk arkadaşlarının yakın ilişki ve dostluklarının da önemli katkısı olduğu bir gerçektir.

İkinci problem olarak ekonomik durumları gelmektedir. Bilindiği gibi kendi ülkelerinde de ekonomik durumları iyi olmadığından sadece devletin verdiği burslarla yetinmek zorunda kalmaktadırlar. Bu miktar da onların belirttiği gibi yeni artışla birlikte 40 milyon liradır ki (yaklaşık 70 dolar), elbette bu paranın yeterli derecede ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacağı söylenemez. Ancak kendilerinin belirtmediği bir takım avantajlı yanları da, örneğin ücretsiz yurttaki kalmaları ve bedava belediye ulaşım hizmetlerinden yararlanma imkanları da vardır. Bunu da göz ardı etmemek gerekir.

Üçüncü ciddi bir problem olarak da Türkiye’deki bürokratik işlerin çok yavaş işlediğinden şikayet etmektedirler ki, gerçekten bu sadece onların değil, Türkiye’de yaşayan herkesin ortak problemidir.

9. Türkiye Hakkındaki İmajları

Acaba yabancı uyruklu öğrenciler ülkemize gelmeden önce onu nasıl hayal ediyorlardı? Ülkemiz ve halkı dışarıdan nasıl görünüyordu? Bu önemli bir husustu, zira ülke hakkındaki genel imaj sadece onların ülke hakkındaki görüşlerini değil, aynı zamanda alacakları eğitimi de olumlu ya da olumsuz açıdan etkileyecektir. Bu konuyla ilgili olarak yazdıkları şunlardır:

“Türkiye’ye gelmeden önce burasını bir İslam devleti olarak tasarlıyordum. Uçaktan inerken şok oldum. Çünkü bizi mini etekli bayanlar karşılamıştı. Sonra Türkiye’nin dinî bir ülke olmadığını anladım.”

“Gelmeden önce beklentilerim daha yüksekti. Fakat gördüm ki, sadece eğitim alanında değil, her yerde de eksiklikler mevcut.”

“Gelmeden önce halkın bu kadar cahil olduğunu bilmezdik.”

“Türkiye’ye gelmeden önce bura hakkındaki imajım şuydu: Dinin mükemmel şekilde yaşandığını, herkese eşit şekilde davranıldığını ve haksızlık yapılmadığını düşünüyordum. Bunlar sadece benim düşüncelerim değil, burayı görmeyen birçok kimsenin de düşüncesi budur. Ancak Türkiye’nin durumu ortada, yazacak bir şey bulamıyorum.”

“Türkiye’ye gelmeden önce şimdikinın tam tersine bir Türkiye imajım vardı. Ama Türkiye hakkında şimdiki düşüncem çok kötü. Bir an evvel beni bu Türkiye’de bağımlı kılan okulu bitirip memleketime gitmek istiyorum.”

“Bu kadar kapitalist olduğunu bilmiyordum. Çoğu insanların Müslüman’ım dedikleri halde dinle hiç ilgilenmediklerini gördüm.”

“Büyük hayal kırıklığına uğradım. Türkiye’yi böyle görmek istemedim.”

“Önce Türkiye’yi demokratik-laik, özgür bir ülke olarak, hiç kimsenin hakkına karışılmaz olarak biliyordum. Bu gün ise Türkiye sadece laiktir, demokratik bulmuyorum.”

“Milleti daha dindar bekliyordum. Televizyonda izlediğim programlardan Türkiye’yi rahat ve gelişmiş bir ülke sanıyordum.”

“Gelmeden önce, Türkiye’yi farklı hayal ediyordum. Her yer cami dolu, herkesi dindar biliyordum. Belki hayal ettiğim gibi olmadı, ama Türk insanının sıcaklığı ve misafirperverliği beklediğim gibi oldu. Bunu başka bir yerde bulmak zor.”

“Türkiye’ye gelmeden önce tam anlamıyla bir İslamî yaşantısı olduğunu düşünüyordum. Geldikten sonra tam zıddını gördüm.”

“... Birçok dindar dediğimiz insanlar çok ön yargılı. Sadece kapanmakla veya dindar gözükmeyle her şeyi hallettiklerini düşünüyorlar. Fakat her şeyden önce kalplerini temizlemeyi unutmuşlar.”

“Hem teknolojik hem de dinî açıdan geri gördüm.”

“Gelmeden önce Türkiye’yi çok farklı düşünüyordum. Demokrasiye, düşünce ve din özgürlüğüne sahip bir ülke düşüncesindeydim. Türkiye’ye geldikten sonra bunlardan hiç birine sahip olmadığını gördüm ve hayal kırıklığına uğradım. Keşke ülkemde İslam eğitimini verecek orta ve yüksek öğretim kurumları olsaydı.”

“Beklediğimin tam tersini buldum. Bu da her halde yakın Türkiye tarihinden pek fazla haberdar olmamamdan kaynaklanmaktadır. Önceki görüşümde Türkiye denildiğinde aklıma Osmanlı, yani bir İslam ülkesi geliyordu.”

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak Türkiye hakkındaki imajlarını şu şekilde özetleyebiliriz: Hemen hemen deneklerin tamamı buraya gelmeden önce Türkiye’yi, Cumhuriyet öncesi dine dayalı bir Osmanlı ülkesi olarak imaj ederlerken, geldiklerinde umduklarının aksine laik bir ülkeyle karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Buna ilave olarak bazıları buraya gelmeden önce Türkiye’nin siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan oldukça gelişmiş bir ülke olarak imaj ettiklerini, ancak durumun böyle olmadığını, birçok alanlarda geri kalmış bir ülke olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Birçokları da Türkiye’nin demokratik yapısını eleştirerek, umdukları şekilde inanç ve ifade özgürlüğünün olmadığını ifade etmişlerdir. Sonuç olarak birçok açıdan umduklarıyla bulduklarının bir olmadığından hayal kırıklığına uğradıklarını belirtmişlerdir.

10. Arkadaşlarıyla Olan İlişkileri

Tablo 7. Arkadaşlarıyla Olan İlişkilerine Göre Dağılımları

Arkadaşlarla Olan İlişkiler	Sayı	Yüzde
Oldukça iyi ilişkiler	20	51.3
Normal ilişkiler	17	43.6
İyi ilişkiler yok	2	5.1
Toplam	39	100.0

Bir eğitim ve öğretim kurumundaki en önemli hususlardan birisi de şüphesiz orada eğitim ve öğretim gören öğrenciler arasındaki ilişkilerdir. Bu durum yabancı uyruklu öğrenciler için daha çok önem arz etmektedir. Bunun da nedeni onların ülkemizi, buldukları Fakülte çevresini yeterince tanımalarını, sürekli birilerinin yardımına ihtiyaçlarının olmasıdır. Bu yardımın da başında dil bilgisini geliştirme ve uyum problemi gelmektedir. İşte bu münasebetle arkadaşlarıyla olan ilişkileri hakkındaki sorduğumuz soruya öğrencilerden % 51.3’ü, oldukça iyi ilişkiler içinde olduklarını belirtirken, % 43.6’sı normal ilişkiler içinde olduklarını, geri kalan az bir kısmı da (% 5.1) iyi ilişkiler içinde olmadıklarını belirtmişlerdir. Sonuçların büyük ölçüde olumlu olduğu söylenebilir. Ancak az da olsa arkadaşları arasındaki ilişkilerden memnun olmayan öğrenciler de vardır. İşte bu memnun olmama durumlarını

öğrenmek amacıyla açık uçlu bir soru sorduk. Bu soruya ise aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

“İlişkilerim iyi sayılır. Fakat buradaki arkadaşlar herhalde vatanından hatta şehirlerinin dışına çıkmayı denemedikleri için mi bilmiyorum ama içten arkadaşlık, dostluk ilişkisi kurmuyorlar.”

“Türkiye'nin durumuna baktığımızda siyasî parti ve başka nedenlerden dolayı gruplaşmayı görüyoruz. Dolayısıyla nesiller taraflı olarak yetişiyorlar. Bundan dolayı arkadaşlar kendilerine taraftar toplamak amacıyla veya başka amaçlarla yaklaşıyorlar. Ancak iyi olanlar da vardır.”

Özetle ankete katılan öğrenciler arkadaşlarının bir kısmının belli bir dinî grup ya da cemaat sempatisi olduklarını, kendilerine de hep bu açıdan yaklaştıklarını, onlara yanaşmayınca da samimî bir diyalog içine giremediklerini belirtmişlerdir.

11. Dersleri Değerlendirme Durumları

Tablo 8. İlahiyat Fakültesindeki Ders Çeşitlerini Değerlendirmelerine İlişkin Dağılımları

Dersleri Değerlendirme Biçimleri	Sayı	Yüzde
Oldukça faydalı ve gerekli	10	25.6
Biraz faydalı ve gerekli	26	66.7
Faydasız ve gereksiz	3	7.7
Toplam	39	100.0

İlahiyat Fakültesine devam eden öğrencilere ilişkin olarak merak ettiğimiz en önemli hususlardan birisi de onların fakültede aldıkları derslere ilişkin görüşleriydi. Zira Tablo 6'da da gördüğümüz gibi, Fakülteye gelen öğrencilerden büyük çoğunluğu dinî bilgilerini artırmak amacıyla gelmişlerdi. Ancak tablo verilerine baktığımızda derslerden pek memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Zira ankete katılan öğrencilerden sadece % 25.6'sı dersleri oldukça faydalı ve gerekli bulurken, % 66.7'si biraz faydalı ve gerekli, geri kalan % 7.7'si de tamamen faydasız ve gereksiz bulmaktadırlar. Dersleri niçin faydasız ya da gereksiz bulduklarına dair görüşlerini ise, açık uçlu olarak sordüğümüz bir başka soruya şu şekilde cevap vermişlerdir:

“İlahiyat Fakültesi öğrencisi olarak, mesleki derslere daha çok önem verilmesi gerekirken, tam aksi diğer derslere daha çok yer veriliyor. Örneğin bana göre bir ilahiyatçı açısından 1) Arapça, 2) Tefsir, 3) Hadis ve 4) Siret dersleri yok denecek kadar az. Bu dersler bana göre son sınıfa kadar devam ettirilmelidir.”

“Şimdiye kadar bana gerçekten faydası dokunan derslerin sayısı oldukça az. Yani derslerin çoğuna sadece geçmek için çalışıyorum. Bir de dinî bilgi adına pek bir şey verilmiyor. Memlekette bize bilgili olarak bakılıyor. Ama ben kimse soru sormasın diye yatıp kalkıp dua ediyorum. Bu kadar yıla, masrafa yazık diyorum sadece.”

“Çünkü dört veya beş sene İlahiyat Fakültesinde okuyoruz. Fakat hiçbir Arapça dinî kitabı elimize alıp okuyamıyoruz. Sonra da geçmişteki Yunan filozoflarını öğretiyorlar. Bizde Müslüman filozof hiç mi olmamış. Hocalar zıt fikirli. Bizi gerçek hayata hazırlamıyorlar. Çevremizden sorulan sorularda afallayıp kalıyoruz, cevap veremiyoruz.”

“İlahiyatçı imajına yakışık ders yok. Sadece kendi bildiklerine puan veren hocalar, kendi içlerinde barışık olmayan Müslüman kitle.”

“Faydasız dersler olduğu gibi, faydasız hocalar da var.”

Dersler konusundaki düşüncelerini özetlersek, öğrenciler birinci olarak meslekî derslere yeterince yer verilmediğini, birçok dersin gereksiz ve faydasız olduğunu, derslere sadece sınıf geçmek için çalıştıklarını, dört-beş yıl okula devam etmelerine rağmen, aldıkları birçok dersin günümüz toplumunun problemleriyle ilgili olmadığını, dinî konularda sorulan sorular karşısında yeterli cevap veremediklerini dile getirdiklerini söyleyebiliriz.

12. Eğitim ve Öğretim Metotlarını Değerlendirme Durumları

Tablo 9. Eğitim ve Öğretim Metotlarını Değerlendirmelerine İlişkin Dağılımları

Eğitim ve Öğretim Metotları	Sayı	Yüzde
Oldukça iyi ve faydalı	8	20.5
Biraz iyi ve faydalı	29	74.4
Hiç faydasız	2	5.1
Toplam	39	100.0

Bir önceki soruya ilişkin olarak sorduğumuz bir başka soru da, eğitim ve öğretimde uygulanan metotlara ilişkin görüşleriydi. Tablo 9’da da görüldüğü gibi, aşağı yukarı bir önceki soruya paralel olarak, öğrencilerden % 20.5’i fakültede uygulanan metotların oldukça iyi ve faydalı olduğunu belirtirken, % 74.4’ü biraz iyi ve faydalı olduğunu, geri kalan % 5.1’i ise, hiç faydasız olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu iki sorudan sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, öğrencilerden büyük çoğunluğu hem derslerden hem de derslerde uygulanan metotlardan pek memnun değildir.

13. Hoca-Öğrenci İlişkilerini Değerlendirme Durumları

Tablo 10. Fakülte Hocalarıyla Olan İlişkilerini Değerlendirmelerine Göre Dağılımları

Hocalarla Olan İlişkilerden	Sayı	Yüzde
Oldukça memnunum	21	53.8
Biraz memnunum	15	38.5
Hiç memnun değilim	3	7.7
Toplam	39	100.0

Bilindiği gibi bir eğitim ve öğretim kurumundaki en önemli unsurlardan birisi hocalardır. Bu durum yabancı öğrenciler için daha çok önem arz etmektedir. Bunun da en önemli nedenlerinden birisi kendileriyle daha ciddi ve

samimi bir şekilde ilgilenilmelerini istemeleridir. Aslında bu durum onların akademik başarılarını da olumlu ya da olumsuz açıdan etkileyecektir. İşte bu münasebetle hoca öğrenci ilişkisini öğrenmek için bir soru yönelttik. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, öğrencilerden % 53.8'i oldukça iyi bir hoca-öğrenci ilişkileri içerisinde olduklarını, % 38.5'i hoca-öğrenci ilişkilerinden biraz memnun olduklarını, geri kalan % 7.7'si, hiç memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak öğrencilerden büyük bir kısmının hoca-öğrenci ilişkisinden memnun olduklarını söyleyebiliriz. Ancak bununla birlikte hocalardan bir takım beklentileri de vardır ki, bu beklentilerini daha sonraki sorulara verdikleri cevaplarda dile getireceğiz.

Gelecek Mesleki Hayatları Açısından Aldıkları Dersleri Değerlendirme Durumları

Tablo 11. İlahiyat Fakültesinde Aldıkları Eğitimi Gelecek Mesleki Hayatları Açısından Değerlendirmelerine İlişkin Dağılımları

Aldıkları Eğitime İlişkin Görüşleri	Sayı	Yüzde
Oldukça faydalı ve yeterli	9	23.1
Biraz faydalı ve yeterli	24	61.5
Faydasız ve yetersiz	6	15.4
Toplam	39	100.0

Bir bakıma önceki eğitim ve öğretimle ilgili soruların bir değerlendirilmesi niteliğinde olarak, öğrencilere İlahiyat fakültesi yıllarında aldıkları eğitimin faydalı ve yeterli olup olmadığını sorduk. Bu soruya öğrencilerden % 23.1'i "oldukça yeterli ve faydalı" şeklinde cevap verirken, % 61.5'i "biraz faydalı ve yeterli," % 15.4'ü de "faydasız ve yetersiz" şeklinde cevap vermişlerdir. Son üç soruyu (Tablo 8, 9 ve 11) birlikte değerlendirirsek, ortalama olarak öğrencilerden sadece dörtte birinin ders ve uygulanan metotlardan memnun olduklarını ve alınan bu derslerin kendilerini gelecek meslekî hayata hazırlaması açısından yeterli ve faydalı bulduklarını, belirttiklerini söyleyebiliriz.

Mezun Olduktan Sonraki Yapacakları İşler

Tablo 12. Mezun Olduktan Sonra Yapmayı Düşündükleri İşlere İlişkin Dağılımları

Geleceğe İlişkin Düşünceleri	Sayı	Yüzde
Din eğitimi alanında görev yapmak	24	61.5
Serbest meslekte çalışmak	4	10.3
Hentüz kararı yok	11	28.2
Toplam	39	100.0

Ankete katılan öğrencilere son olarak sorduğumuz soru, mezun olduktan sonraki yapmayı düşündükleri görevdi. Tabloda da görüldüğü gibi, öğren-

cilerden % 61.5'i din alanında hizmet yapmayı düşünürken, % 10.3'ü serbest meslekte çalışmak istediklerini, geri kalan % 28.2'si de henüz bir karara sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

Elbette bu durum bize öğrencilerin fakülteden tam beklediklerini bulamadıkları konusunda bir ip ucu vermektedir. Nedeni de Tablo 6'da öğrencilerden % 87'si bu fakülteye dinî bilgilerini artırmak için geldiklerini belirtirken, Tablo 12'de dinî alanda çalışmayı hedefleyenlerin oranı % 61'e düşmektedir. Kanımca bunun en önemli nedenlerinden birisi de kendilerini mesleki açıdan yeterli hissetmemeleridir.

Fakülte Hakkındaki Beklentileri

Öğrencilere yukarıdaki sorulara ilave olarak açık uçlu soru şeklinde, hem kendileri hem de gelecekte diğer arkadaşlarının başarılı ve huzurlu olmaları için İlahiyat Fakültesi hocaları, idaresi ve arkadaşlarından ne gibi beklentileri olduğunu sorarak yazmalarını istedik. Aldığımız cevapları gruplar halinde şu şekilde sunabiliriz:

A. Hocalardan Beklentileri: "Hocalar üniversite hocaları gibi ders anlatmayı bilmiyor. Zaten çoğu yeterli bilgiye sahip değiller. Kendilerine de güvenmiyorlar. Onlardan çok fazla bir şey öğrenemeyiz."

"Kaynak eksikliği. Hocaların kendi yazdığı kitapları bize almayı mecbur tutmamalarını istiyoruz."

"Hocaların öğrencilere daha çok ilgi göstermelerini istiyoruz. Hocalar derslerini para almak için değil, öğrencilerine faydalı olmaları için anlatmalılar."

"Burada İslam'la ilgili bir şey öğrenmek istiyoruz!!!"

"Devamlı kendilerini yetiştirsinler."

"Pek fazla bir beklentim yok. Çoğu dürüst, adaletli davranmıyor."

"Hocalardan beklentilerim, dersleri daha güncelleştirerek anlatmaları ve robot gibi ders anlatmamaları. öğrenciyi sınıfta küçük duruma sokmamalarını rica ediyorum."

"Bizlerle ilgilenmeleri, bir aile gibi davranmaları, sıkıntıları varsa çözüme yardımcı olmaları, ilme ve araştırmaya teşvik etmeleri."

"Lütfen biz yabancılarla Türk öğrencileri aynı değerlendirmesinler."

"Daha fazla bilgili olmaları, kişilik açısından daha olgun olmaları ve nihayet *tam hoca* olmaları."

"Hocalarımızdan beklentilerimiz; kendi sorumluluklarını güçleri yettiği kadar yapmaya gayret etmelerini ve mümkün olduğu kadar öğrencilerine fiilen örnek olmaya çalışmalarını ve kötü örnek olmaktan kaçınmalarını istiyorum."

“Hocaların yabancı uyruklu öğrencilere daha özel ilgi göstermelerini ve daha çok yardımcı olmalarını isterim. Bunun nasıl olabileceğini ve yabancı bir ülkede eğitim sürdürmenin ne kadar zor olduğunu siz daha iyi bilirsiniz.”

“Bazı hocalar dersi isteksiz isteksiz anlatıyorlar ve öğrenciler de bu derslerden sıkılıyorlar. Hoca sanki maaş için çalışıyormuş gibi kendini gösteriyor.”

“Hocalarımız arkadaşlarla daha fazla ilgilenin, bizi yönlendirsinler. Arapça, fıkıh ve hadis konularında bize özel dersler düzenlesinler. İkimizden zannedersen bunu arzu etmeyen çok az olacaktır.”

“Hocalarımızın, öğrencileri ezbercilikten kurtarıp onları araştırmaya yönlentmeleri gerekir. Ayrıca sadece öğrencilerin değil de kendilerinin de yeni araştırmalar yaparak her yıl ayrı şeylerin anlatılmasını istiyorum. Ancak araştırmaların yapılabilmesi için masa tenisine biraz ara vermek gerekir.”

“Bizi ezbercilikten kurtarıp araştırmacı olmamıza yardım etmelerini, eski zihniyetteki (at gözlü) tek taraflı bakıştan kurtulup ufkumuzu genişletmeye yardımcı olmalarını istiyoruz.”

“Sadece sınavlarda sormak yeterli değildir. Ders vaktinde de öğrencilerin katkısı olması lazım ve böylece bilgilerimiz daha kalıcı olur.”

“Hocalarımız bizim yabancı uyruklu öğrenci olduğumuzu düşünerek ister test ister klasik imtihanlarda olsun, bizim yabancı bir dille öğrenim gördüğümüzü hiç unutmazlar.”

“Derslerde hocalar lisedeki gibi yoklama alıyorlar ve derslerin 10-15 dakikası buna gidiyor. Burası üniversite olduktan sonra biraz serbest olmalı. Öğrenci dersi geçmek isterse derslere katılır.”

“Hocalardan beklentim şu: Lütfen kendileri dün öğrenciyken hocalarından ne bekliyorlardıysa, o özelliklerinden olduğu kadarınca kendilerinde buldursunlar.”

B. İdareden Beklentileri: “Yabancı uyruklu öğrencilerle zaman zaman toplantı yapılsın. dertleri dinlesin, zaman zaman şehir dışına gezi düzenlensin. Bizi ülkemiz hakkında seminer veya konferans vermeye, yurdumuzu tanıtmaya teşvik etsin. Bu bizim için de fakültemiz ve üniversitemiz için de iyi olacaktır.”

“Bizimle biraz fazla ilgileninler. Ama sadece ceza ya da uyardırma değil.”

“İdareden beklentim, kaliteli bir eğitim için çaba gösterilmesi, eğitim seviyesinin yükseltilmesi ve günümüz şartlarına uygun eğitimin verilmesidir.”

“Fakültede ortaya çıkan eğitim eksikliklerinin giderilmesi için sürekli denetim yapılması gerektiğini düşünüyorum.”

“Yabancı öğrencilerle ilgilenen özel bir danışman olmalı.”

“Dekanlığın, okulun muhtelif yerlerine bir takım uyarıların altına imzasını atmaktan başka ismini ne görebiliyoruz ne de duyabiliyoruz. Dolayısıyla

sıyla dekanlığın konferans, seminer, gezi gibi çeşitli faaliyetlerin yapılmasında daha aktif olmasını istiyoruz.”

“Dekanın ara sıra sınıfları dolaşıp öğrencilerin ihtiyaçlarını sormasını bekliyorum. Çünkü öğrenciler okulun eksikliklerini en iyi şekilde görebilirler.”

C. Arkadaşlarından Beklentileri: “Dünyaya daha çok açılmalarını ve daha serbest düşünmelerini istiyorum.”

“Her ne kadar dinimiz, kültürümüz aynı olsa da, yetiştiğimiz ortam farklı olduğu için, arkadaşların daha hoşgörülü davranmalarını, bizleri anlamaya çalışmalarını ve hemen kızmamalarını istiyorum.”

“Birbirleri arasındaki diyaloglarını yoğunlaştırmalarını, çeşitli gruplara bölünmemelerini, sınıfta bir şey yapacakları zaman ortak karar almalarını, dayanışma içinde bulunmalarını ve ahlaklı olmalarını isterim.”

“Özellikle İlahiyat Fakültesinde okuyan arkadaşların sürekli birbirleriyle kaynaşması, siyasi farklılıkları bırakarak fakülte ve sosyal hayatta diğer insanlara örnek olması (olmamız) gerektiği görüşündeyim.”

“Belli grupların düşüncelerinin tesirinde kalmamaları gerektiğini düşünüyorum.”

“Muhtelif yerlerden gelip de yüksek öğrenim kurumu altında toplanan arkadaşlarımdan, belli grupların ideolojilerine kapılmamalarını istiyorum.”

Yukarıdaki yazılan ifadeler ışığında hocalar ve idareden beklentilerini özetlersek şunları söyleyebiliriz. Hocalarla ilgili olarak onlar her şeyden önce onları bir üniversite hocası gibi bulmadıklarını belirtmektedirler. Bunun da nedeni çoğu hocanın her sene aynı şeyleri anlatması, bilgilerine yeni bir şeyler eklememeleri ve bunun sonucu olarak da derslerin monoton ve sıkıcı geçmesidir.

Dersleri hep hocalar anlattığından, bu durumun kendilerini pasifleştirdiğini, hatta tembelleştirdiğini ileri sürmektedirler. Dolayısıyla hocalardan böyle pasif bir metot ve ezbercilik yerine, öğrencileri araştırmaya sevk edici metotların uygulanmasını, sadece sınavlarla yetinilmeyip, ders zamanlarında da öğrenci katılımını dikkate almalarını istemektedirler.

Hocalardan kendilerinin daima yabancı öğrenci olduklarını göz önüne almalarını, yine kendileriyle sadece sözlü olarak değil, gerçek anlamda ilgilenmelerini, kendilerine daha hoşgörülü davranmalarını istemektedirler.

Sonuç olarak hocalarının *tam hoca* olmasını, bunun için de daha fazla bilgili, kişilik ve şahsiyet sahibi birer kişi olarak örnek olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

İdareden olan isteklerine gelince, dekanlığın zaman zaman kendileriyle bir araya gelerek problemleriyle ilgilenmesini, kendi ülkeleri hakkında seminer ve konferans vermek suretiyle kendi ülkelerini tanıtmaya teşvik edilmesini istemektedirler. Ayrıca idareden eğitimin kalitesinin yükseltilmesini,

bunun için de sürekli denetimin yapılmasını, zaman zaman sınıflara gelinerek öğrencilerin sorun ve dertlerinin dinlenmesini, bir takım sosyal faaliyetlere yer verilmesini tavsiye etmektedirler.

H. Tartışma ve Yorum

Bulgular kısmında her hangi bir değişiklik yapmadan, yabancı uyruklu öğrencilerin Ülkemiz ve devam ettikleri İlahiyat Fakültesi hakkındaki duygu ve düşüncelerini aynen sunmaya çalıştık. Belki bazı konuları çok abarttıkları söylenebilir. Hatta bazı iddia ya da şikayetleri gerçekleri yansıtmıyor da olabilir. Ancak eğer bir özeleştirici yapacak olursak, bu gün fakültelerimizde nitelikli ve kaliteli bir eğitim ve öğretim faaliyeti yaptığımızı da söyleyemeyiz. İşte makalenin bu bölümünde yabancı uyruklu öğrencilerin de dile getirdikleri eksiklikleri dikkate alarak daha kaliteli bir eğitim ve öğretimin yapılabilmesi için bazı hususlara değinmek istiyorum.

Birinci olarak bu gün fakültelerimizde çoğunlukla hakim olan metot, tek yönlü bir iletişime, yani daha çok hocanın aktif, öğrencininse pasif olduğu bir metoda dayanmaktadır. Söz konusu metot daha çok az gelişmiş ülkelerin eğitim şekli olan. Brezilyalı eğitimci Paul Freire'in ifadesiyle "bankacı eğitim modelidir" (the banking concept of education). Bu eğitim sisteminin hakim olduğu durumlarda genellikle aşağıdaki öğretmen-öğrenci ilişkisi hakimdir.

1. Öğretmen öğretir, öğrenci öğrenir,
2. Öğretmen her şeyi bilir, öğrenci ise hiçbir şey bilmez,
3. Öğretmen düşünür, öğrenci ise kendisi hakkında düşünülür,
4. Öğretmen konuşur, öğrenci ise sessizce dinler,
5. Öğretmen disiplin eder, öğrenci disiplin edilir,
6. Öğretmen seçer ve seçtiğini zorlar, öğrenci ise onu tatbik eder,
7. Öğretmen konuyu belirler, öğrenci ise onu izler,
8. Öğretmen öğrenme sürecinde özne iken, öğrenci sadece bir nesnedir.¹⁴

Dolayısıyla böyle bir modelde, öğretmenin görevi mümkün olduğu kadar zihinlere bilgi yığmak, öğrencinin görevi ise, her hangi bir yorum, ekleme ve çıkarma yapmadan verilen bu bilgileri alıp, ezberlemek ve gerektiğinde aynen tekrarlamaktır. Zannediyorum bizim İlahiyat Fakültelerinin büyük ölçüde yaptığı budur.

Fazlur Rahman da aynı konuya değinerek, İslam ülkelerinde gerçek anlamda ilim adamının yetiştirilememesinin ve halkın bilinçsiz olmasının bu yanlış eğitim sistem ve metotlarından kaynaklandığını belirtmektedir. Ona göre bu ülkelerdeki yüksek eğitim kurumlarında sadece "bilginin kazandırıl-

¹⁴ Paulo Freire, *Pedagogy of the Oppressed*, translated by Myra B. Ramos (New York: Herder and Herder, 1970), s. 59.

masına" ağırlık verilmekte, bu da zihinsel bir gayreti gerektiren yaratıcı bir metot yerine, gerçeklere ilişkin bazı *statik* bilgileri içermektedir. Böyle bir eğitimin sonucu ise dinî, siyasî ve ekonomik anlamda bilinçsiz bir insan kitesinin yetişmesidir.¹⁵

O halde halihazırda izlenen bu metot problemiyle ilgili olarak ne yapılabilir? Biz kendi İlahiyat Fakültelerimizdeki özel duruma geçmeden, yine yukarıda Freire'nin "bankacı eğitim modeli"ne karşı alternatif olarak sunduğu "problem çözme metodu"na değinelim. Bu modelde öğretmenin görevi, öğrencilerin bir problem üzerinde çalışmalarını sağlayarak, onların keşfetme, düşünme, araştırma ve karar verme kabiliyetlerini geliştirmektir. Bu modelde artık öğretmen sadece öğreten değil, üzerinde çalışılan problemlerle uğraşan ve öğrencilerle birlikte öğrenen biridir. Öğrenciler de artık sadece kendilerine bilgi ve malumat aktarılan kişiler olmaktan çıkıp, öğretime aktif bir biçimde katılan kişiler durumuna gelmiştir. Bu yaklaşımda, öğretmen ve öğrenciler sürekli olarak gelişimin yaşandığı bir sürecin içindedirler. Bu süreçte karşılıklı öğrenme ve paylaşma vardır.¹⁶ Ayrıca bu modelde öğretmen öğrencisinin karşısına bir otorite iddiasıyla değil, sadece o alanda yetişmiş, eksikliklerinin de olabileceği bir insan olarak çıkar.

O halde öğrencileri sırf alıcı konumundan kurtarmak ve daha aktif bir hale getirebilmek için eğitim ve öğretim metodumuzda "bankacı eğitim modeli" yerine, "problem çözme metodunu" benimsememiz gerekmektedir. Bunun için de yapmamız gereken başka bir husus vardır.

Gördüğüm kadarıyla fakültelerimizdeki ikinci bir eksiklik derslerde okutulan materyalin azlığıdır. Bilindiği gibi mevcut sistemde genel olarak bir dersten bir kitap (250-300 sayfalık) takip ediliyor. Öğrenci de gerektiğinde bu kitabı ezberleyip sınıfını geçebiliyor. Dolayısıyla öğrencinin her hafta ders çalışmasına ya da derslere katılmasına pek gerek kalmıyor ya da imkan tanınmıyor. Yalnızca vize haftaları ders notlarına çalışmak yeterli olabiliyor. Aslında böyle bir metot sadece öğrencileri pasifliğine itmeye kalmıyor, aynı zamanda eğitimin kalitesini de son derece düşürüyor. Bunu matematiksel olarak şu şekilde izah edebiliriz. Örneğin her dönem beş temel ders olsa, bir yılda on ders olacak, öğrenci de sınıf geçmek için bir kitabı kaç kere tekrar ederse etsin, sadece on değişik kitap okumuş olacaktır. Bunu dört yıla yayarsak, bir öğrenci dört yıl boyunca sadece 40 kitap okumuş olacaktır. Durum böyle olunca bu ders ve kaynaklarla tatmin olmayan öğrenci diğer dinî grup ya da cemaatların verdikleri kitapları okuyarak bu boşluğu doldurmaya çalışacaktır. Sonuç olarak kanaatimce, ne fakülte hocalarının fazla bir etkinliği kalıyor, ne de öğrenciler arası-- yabancı uyruklu öğrencilerin de belirttiği gibi--birleşme ve kaynaşma sağlanabiliyor.

¹⁵ Fazlur Rahman, *Islam and Modernity: Transformation of an Intellectual Tradition* (Chicago: University of Chicago Press, 1982), s. 111.

¹⁶ Freire, *Pedagogy of the Oppressed*, ss. 72-74.

İşte hem eğitimin kalitesini artırmak, hem öğrencilerin derslere katılımını sağlamak, hem de fakülte dışı bir takım dinî grup ya da cemaatların yönlendirici tesirlerinden kurtarmak için, derslerin muhteviyatını zenginleştirmek ve artırmak gerekmektedir. O halde önceki metot yerine, öğrenci her bir derste takip edilen kitabı üç-beş kere okuyacağı yerde, sadece bir kere de olsa değişik beş kitap okuyup onlardan sorumlu tutulabilir. Bunu böyle hesap ettiğimiz takdirde, bir öğrenci bir dönemde 25, bir yılda ise 50 kitap okuyacak demektir. Toplam olarak da mezun olana kadar 40 kitap yerine, 200 kitap okuyacak demektir. Şimdi bir tarafta çeşit olarak sadece 40 kitap okuyarak mezun olan öğrenciyi, diğer tarafta ise değişik 200 kitap okuyarak mezun olmuş öğrenciyi düşünelim. Elbette durum çok farklı olacaktır. Aslında böyle bir metot uygulandığı takdirde, fakülte gerçek anlamda bir fakülte, öğrenci de gerçek anlamda bir fakülte öğrencisi olacaktır. Artık öğrenci derslerine sadece sınav akşamları değil, tüm dönem boyunca çalışacak, dersler tekdüzelikten kurtulacak, öğrenci çok okuduğundan dolayı derse iştirak edecek, buna bağlı olarak da hocanın ders anlatma yükümlülüğü ve sorumluluğu önemli ölçüde azalacaktır. Böyle bir modelin imtihanı da elbette farklı olacaktır. Sadece belirli yerlerden *maddeli sorular* sorma yerine, öğrencinin o alanla ilgili genel bilgisi ölçülecek, daha esnek, ama daha detaylı ve geniş bilgiye sahip olunacaktır. Kısacası biz bu modeli $5 \times 1 = 5$ yerine $5 \times 5 = 25$ olarak açıklayabiliriz. Yani bir kitabı beş kere okuyarak ezberlemek yerine, beş ayrı kitabı bir kere okumak suretiyle daha geniş bilgiye sahip olmak.

Üçüncü bir husus öğrencilerin, fakülte yıllarında edindikleri bilgileri kullanma sorunudur. Bu da gerçekten en ciddi problemlerden birisidir. Öğrencilerimizin haklı olarak sorduğu soru şudur: “Biz aldığımız bu bilgileri niçin alıyoruz, bize ne kazandıracak, pratik bir faydası var mıdır ve en önemlisi de bu aldığımız bilgileri nerede kullanacağız? Acaba biz öğrencilerimize gerçekten ne öğretiyoruz? Öğrettiğimiz bu bilgileri öğrencilerimiz nerede ve nasıl kullanacaklar? Onların pratik hayatta bir değerleri var mıdır? Toplumun sorunlarını karşılayacak nitelikte midir? Öğrenciye yeni ufuklar açabiliyor mu? Geleceğe yönelik bir takım yeni projelerin oluşturulmasında her hangi bir katkısı oluyor mu? Mezun olan bir öğrenci kendi kendine bağımsız olarak bilimsel bir dergide yayınlanabilecek bir makale yazma düzeyine gelebiliyor mu? Toplum önünde sıkılmadan, dinî ya da her hangi bir konu hakkında rahat bir konuşma yeteneği kazanabiliyor mu? Yeni ortaya çıkan sosyal, kültürel, toplumsal, global konulara ne derece çözümler getirebiliyor? Öğrenciler aldıkları bu bilgileri değerlendirebilecek bir ortam bulabiliyorlar mı? Bu soruları daha da çoğaltmak mümkündür. Ancak üzülererek ifade edelim ki, fakültede ki derslerin pek çoğu yukarıdaki kriterlerden oldukça uzak, pratik hiç bir değeri olmayan, ilk ve orta çağ döneminin toplumsal ve kültürel bilgi birikimini aktarmaktan başka bir şeye yaramayan dersler niteliğindedir. Burada ben “Orta Çağ” derken, kesinlikle o dönemi küçümsediğim anlamına gelmez. Ancak nasıl ki, İbn Sina'nın Avrupa üniversitelerinde 600 senedir okutulan *el-Kanun fi 'l Tıp*'i artık okutulmuyorsa, bizim de hala M.Ö. yaşamış filozofların

fizikî alemle ilgili düşüncelerini, Farabi'nin südur nazariyesini, hiç bir müntesibi kalmamış din ve mezheplerin fikir ve inançlarını, ibadetlerini, ya da günümüz düşünce akımlarına ve yaşam tarzlarına cevap vermekten oldukça uzak kelamî ve felsefî konuları okutmamızın hatta ezberletmemizin ne anlamı vardır? Bunun yerine günümüz Müslümanlarının problemleriyle ilgili olarak İslam'ın ışığında daha çağdaş ve faydalı konulara yer verilemez mi?

Dördüncü olarak öğrencilerimizin de belirttiği gibi, bazı hocaların kendi çalışmalarını bir dönem boyunca öğrencilere okutmalarıdır. Elbette yapılan her çalışmanın bilimsel bir değeri vardır. Ancak bu kitap ya da araştırma o derste okutulacak tüm konuları kapsamakta mıdır? Ya da yukarıda belirttiğimiz gibi öğrenciler açısından ne derece önemi vardır? Dolayısıyla böyle "bu kitabı ben yazdım, ben okuturum" mantığı yerine, gerçekten o dersin muhtevasını hangi kitaplar, makaleler, araştırmalar kapsıyorsa onların da dahil edilmesi gerekmez mi? Aslında bunun hem hocanın bilgi seviyesini artıracığını, hem de dersleri monotonluktan kurtaracağını düşünüyorum.

Beşinci ve son olarak da, değerlendirmeye gereken önemin verilmesi gerektiği kanaatındayım. Burada değerlendirme derken öğrencilerin değil, hocaların değerlendirilmesini kastediyorum. Bunun için de her ders dönemi sonunda anket ya da açık uçlu sorular sormak suretiyle öğrencilerin ders ve hocası hakkındaki görüşleri, eleştirileri ve tavsiyeleri alınabilir. Belki öğrencilerin tamamının objektif davranmayacakları ileri sürülebilir. Ancak yapılan hatalar ya da beğenilmeyen davranışlar da böyle düzeltilebilir. Şunu unutmamak gerekir ki, değerlendirmesiz bir eğitim eksik bir eğitim demektir. Yüksek öğrenimde de en iyi müfettiş öğrencilerdir. Bu bakımdan kendimizi daha da geliştirmek için, bu meseleyi kişisel bir problem haline getirmeksizin, öğrencilerin eleştirilerine açık olmalıyız.¹⁷

Buraya kadar sıralanan hususlar genel olarak tüm öğrencileri kapsar niteliktedir. Öyle görüyor ki, bu tavsiyelerin yerine getirilmesi ile, yabancı öğrencilerin de birçok istekleri karşılanmış olacaktır. Ancak bütün bunlara ilave olarak yabancı öğrencilerle ilgili ayrı bir danışmanlık kurularak birinci elden, onların problemleriyle ilgilenilmesinin son derece yararlı bir hizmet olacağı kanaatındayım.

İ. Sonuç

Araştırmamız yabancı uyruklu öğrencilerin İlahiyat Fakültesi hakkındaki duygu, düşünce, sorun ve beklentileriyle ilgiliydi. Bulgular kısmında da görüldüğü gibi, Fakültede çeşitli ülkelerden gelen öğrenciler bulunmaktadır. Karşılaştıkları en ciddi problem olarak öğrenciler dil, memleket hasreti, maddî problemler ve ülkedeki bürokratik engelleri belirtmektedirler. Ancak, her ne

¹⁷ Biz bunu Fakülte olarak iki yıldır uyguluyoruz. Bu amaçla hoca ve dersler hakkında 22'si kapalı, biri de açık uçlu olmak üzere toplam 23 soru hazırlanmıştır. Her dönem sonunda geliştirilen bu anket öğrencilere uygulanarak, hocaların aldıkları puanlar hesaplanmaktadır. Sadece Fakülte dekanının bilgi sahibi olduğu bu sonuçlar, daha sonra ilgili hocalara dağıtılmaktadır.

kadar yabancı uyruklu öğrenciler maddî durumlarından şikayet etseler de, birçok Türk öğrencisinin maddî durumundan daha iyi olduğu bir gerçektir. Zira burs olarak aldıkları para az olsa da, üniversitenin kendilerine sundukları bir takım önemli ekonomik avantajlar vardır. Meseleye eğitim ve öğretim açısından bakıldığında, öğrencilerin genellikle ders programı ve metotlarından pek memnun olmadıkları görülmektedir. Ayrıca idare, hoca ve arkadaşlarından daha toleranslı ve anlayışlı davranmalarını beklemektedirler.

Gerek bu araştırma gerekse diğer araştırmalar ışığında, İlahiyat fakültelerinde daha kaliteli bir eğitim ve öğretim için, köklü bir takım değişikliklerin yapılması gerektiğini söyleyebiliriz. Bunun da başında yetmişmiş kaliteli öğretim elemanları gelmektedir. Ayrıca derslerdeki okutulan materyalin hem miktarı çoğaltılmalı, hem de içerik olarak öğrenci ve toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, ezbere dayalı pasif ve tek yönlü bir eğitim ve öğretim yerine, okumaya, araştırmaya ve incelemeye dayalı daha aktif bir eğitim ve öğretim metodu takip edilmelidir. Ayrıca sadece yabancı uyruklu öğrencilerin problemleriyle ilgilenecek ayrı bir danışmanlık kurulmalıdır.

Thoughts, Problems and Expectations of Foreigner Students at the Faculty of Divinity, Ondokuz Mayıs University.

ABSTRACT

The main purpose of this article are to examine the thoughts, problems and expectations of the foreigner students pursuing their education at the Faculty of Divinity, Ondokuz Mayıs University, and to develop appropriate solutions. For this purpose a questionnaire was used to 68 students who attended the Faculty in the academic year of 1999-2000. However, out of 68, 39 students replied those questionnaires.

It was understood that most of the students met the language, adaptation bureaucracy, and economic problems in the first days of Turkey. They did not have a good imagine concerning Turkey. While they had a good relationships with their friends, they had some problems related to their faculty and faculty members. First of all, they saw most of the courses which they took as useless and unnecessary for their future. They also criticized the methods used at the courses as passive. They wanted their professor to be much tolerable for them.

The article presented some suggestions concerning the quality of religious education offered by the faculty. These suggestions consisted in the quality of teaching, the richness of teaching material, the courses meeting of individual and social needs, active teaching methods based on examining and research, and establishing a guidance office for foreigner students.